

Ministerie van Defensie
Postbus 20701
2500 ES "s-Gravenhage

Ministerie van Buitenlandse Zaken
Postbus 20061
2500 EB "s-Gravennhage

Aan:
De Voorzitter van de Adviesraad
Internationale Vraagstukken
Mr. F. Korthals Altes
Postbus 20061
2500 EB Den Haag

Datum 17 oktober 2003
Onderwerp Reactie op het AIV-rapport 'Europese militaire samenwerking: beperkingen en mogelijkheden'.

De regering heeft de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) op 12 december 2002 advies gevraagd over aanvullende mogelijkheden om binnen het kader van de samenwerking tussen de Europese landen de planning, de verwerving, de instandhouding en de inzet van militaire capaciteiten te intensiveren. Het werk van de Adviesraad heeft in april jl. geresulteerd in het AIV-rapport "Europese militaire samenwerking: beperkingen en mogelijkheden". Normaliter reageert de regering met een afzonderlijke brief op AIV-adviezen, maar ditmaal is voor een andere weg gekozen. Vanwege de raakvlakken van het AIV-rapport met het IBO-rapport "Taakspecialisatie: het schiet niet echt op" en met de Prinsjesdagbrief van de bewindslieden van Defensie is ervoor gekozen de regeringsreactie op beide rapporten te integreren en als annex bij de Prinsjesdagbrief aan de Tweede Kamer te voegen. Op deze manier kan de Tweede Kamer het AIV-advies en het IBO-rapport desgewenst betrekken bij de behandeling van de Prinsjesdagbrief, die thans is voorzien voor 20 oktober a.s.. Door het rapport nadrukkelijk onder de aandacht van de Tweede Kamer te brengen, hebben wij tevens onze waardering voor het werk van de adviesraad tot uitdrukking willen brengen.

De Prinsjesdagbrief, met inbegrip van de regeringsreactie die 16 september jl. aan het parlement is aangeboden, is als bijlage gevoegd.

Hoogachtend,

DE MINISTER VAN DEFENSIE

DE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN

[getekend]

[getekend]

Bijlage bij de Prinsjesdagbrief

Reactie van het kabinet op het rapport "Militaire samenwerking in Europa: mogelijkheden en beperkingen" van de Adviesraad Internationale Vraagstukken en het Indepartementale Beleidsonderzoek "Taakspecialisatie: het schiet niet echt op".

In het licht van het toenemende belang van de internationale inbedding van de Nederlandse krijgsmacht heeft het kabinet de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) op 12 december jl. om advies gevraagd over aanvullende mogelijkheden om bij de planning, verwerving, instandhouding en inzet van militaire capaciteiten de samenwerking tussen de Europese landen te versterken. Dezelfde maand begon een Interdepartementaal Beleidsonderzoek (IBO) naar de mogelijkheden van taakspecialisatie. De AIV en de desbetreffende IBO-werkgroep hebben hun werkzaamheden inmiddels voltooid. Gelet op de diverse raakvlakken tussen de beide rapporten en de maatregelen waartoe het kabinet heeft besloten, bevat deze bijlage de reactie op hoofdlijnen op de aanbevelingen

van de AIV en de uitkomsten van het IBO. De desbetreffende rapporten kunnen desgewenst ook worden betrokken bij de parlementaire behandeling van deze brief.

Nederlandse inzet inzake internationale samenwerking

Het kabinet vroeg de AIV om advies in de vaste overtuiging dat zeker kleinere landen zonder vergaande internationale samenwerking op de lange termijn geen relevante en betaalbare krijgsmacht in stand kunnen houden. De AIV en het IBO onderschrijven deze opvatting, evenals de mogelijkheden tot intensivering van die samenwerking. Dat laatste is ook nodig om de huidige versnippering van de Europese defensie-inspanningen te verminderen. Deze versnippering vormt een van de belangrijkste obstakels voor een effectief Europees militair vermogen. De AIV en het IBO zijn evenals het kabinet de opvatting toegedaan dat de vergroting van de doelmatigheid van de algehele Europese defensiebestedingen door verbetering van de internationale samenwerking een belangrijke voorwaarde is voor de versterking van het Europese militaire vermogen. Deze opvatting is mede ingegeven door de veronderstelling dat de defensie-uitgaven van Europese landen de komende jaren waarschijnlijk niet zó sterk zullen stijgen dat op die manier de noodzakelijke versterking kan worden bereikt. Deze opvatting lag tevens ten grondslag aan het actieve samenwerkingsbeleid dat Nederland op dit vlak de afgelopen jaren heeft gevoerd en dat heeft geresulteerd in concrete resultaten met Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk, onder meer in de vorm van diverse EVDB - en PCCprojecten.

Voor- en nadelen van militaire samenwerking

Met AIV en IBO ziet het kabinet belangrijke voordelen in nauwere militaire samenwerking. Zij weerspiegelt immers de verstrengeling van internationale belangen en het grensoverschrijdende karakter van veel problemen en van de aanpak van deze problemen. Er is wat betreft internationale militaire samenwerking bovendien nog een wereld te winnen op financieel (schaalvoordelen, evenwichtige lastenverdeling), politiek (versteving relatie, transparantie, ervaring met samenwerking) en militair terrein (vergroting interoperabiliteit, toegang tot middelen waarover Nederland niet zelf beschikt, verwerving en instandhouding van capaciteiten). Deze voordelen nemen toe naarmate de intensiteit van de samenwerking toeneemt. De AIV plaatst hierbij de kanttekening dat samenwerking op korte termijn niet per definitie besparingen oplevert. Ook het kabinet is zich ervan bewust dat de kost vaak voor de baat gaat.

De AIV wijst ook op de nadelen van militaire samenwerking. Daarbij gaat het vooral om het verlies aan autonome beslissingsbevoegdheid dat groter wordt naarmate de samenwerking intensiever wordt (met taakspecialisatie en taakverdeling als eindpunt).

De AIV beschouwt dit tevens als belangrijkste obstakel voor verdergaande samenwerking. Ook het IBO komt tot deze conclusie op grond van een inventarisatie van de opvattingen van bondgenoten en partners. Zowel kleinere als grote landen staan om redenen van soevereiniteit terughoudend tegenover taakspecialisatie. Grote landen willen hoe dan ook de beschikking houden over een zo volledig mogelijk militair instrumentarium. Het kabinet is het eens met de suggestie van de AIV om de politieke besluitvormingsprocedures in de betrokken landen beter op elkaar af te stemmen om de mogelijkheden voor samenwerking te bevorderen. In dat verband oppert de AIV onder meer de suggestie om parlementen voorafgaand en tijdens operaties nauwer met elkaar in contact te brengen (via een gemengde commissie) en om een binationaal toetsingskader op te stellen. Dergelijke stappen zouden naar de mening van het kabinet inderdaad ruimte kunnen scheppen voor verdergaande samenwerking, maar het is vooralsnog niet overtuigd van de haalbaarheid en de wenselijkheid van een binationaal toetsingskader. Het kabinet hecht vanzelfsprekend belang aan de opvattingen van de Tweede Kamer hierover.

Mogelijkheden voor taakspecialisatie

Het IBO-rapport ziet op grond van het eerder genoemde onderzoek naar het internationale draagvlak voor taakspecialisatie feitelijk geen mogelijkheden om op korte termijn hierover bi- of multinationaal afspraken te maken. Het is wel mogelijk stapsgewijs en met gebruikmaking van bestaande internationale samenwerkingsverbanden de mogelijkheden voor internationale taakspecialisatie te bevorderen. De AIV stelt in dat verband dat op korte termijn de beste mogelijkheden voor verdere samenwerking liggen bij de minst ingrijpende vormen van samenwerking, zoals "pooling" en materieelsamenwerking. Het kabinet onderschrijft deze stapsgewijze aanpak. Evenals de Navo meent zij dat de krijgsmacht zich nu al kan toeleggen op een beperkter aantal militaire capaciteiten zonder dat sprake is van vergaande vormen van taakspecialisatie en zonder dat de keuzemogelijkheden voor bijdragen aan internationale operaties te zeer worden beperkt. De ervaringen binnen het Duits-

Nederlandse legerkorps illustreren dit. Een beperkte vorm van taakspecialisatie en –verdeling is in feite reeds mogelijk binnen het Duits-Nederlandse legerkorps. Met het snel inzetbare hoofdkwartier van dit legerkorps beschikt Nederland, samen met Duitsland, over een belangrijke module voor zowel het optreden in hogere delen van het geweldsspectrum als voor stabilisatiemissies. Wat de (gevechts)ondersteunende eenheden van dit hoofdkwartier betreft wordt gestreefd naar een taakverdeling met Duitsland en andere landen.

Het IBO-rapport bepleit in het licht van de beperkte mogelijkheden om op korte termijn afspraken te maken over bi- of multinationale taakspecialisatie een tweede, nationaal spoor dat naar taakspecialisatie leidt. Nederland zou volgens het IBO, rekening houdend met in internationaal verband vastgestelde overschotten en tekorten, op grond van zelfstandige keuzes zijn krijgsmacht kunnen inrichten voor de uitvoering van een beperkter aantal taken. Door zich niet afhankelijk te stellen van de bereidheid van bondgenoten en partners, kan Nederland al in de komende jaren tot taakspecialisatie overgaan. Om keuzes te maken zou volgens het IBO zoveel mogelijk rekening moeten worden gehouden met de in Navo- en de EU-verband vastgestelde behoeften. Als nadeel van deze benadering noemt het IBO het ontbreken van enige vorm van internationale coördinatie. Het kabinet hecht belang aan deze kanttekening. Wil Europa op termijn beschikken over voldoende hoogwaardige, flexibele en interoperabele strijdkrachten, dan is versterking van de internationale coördinatie immers noodzakelijk. Al decennialang krijgt onze defensieplanning gestalte in nauw overleg met andere landen, vooral via het planningsproces van de Navo. Wel moeten de bestaande planningmechanismen worden aangepast en aangevuld. Nederland heeft zich daar de afgelopen jaren voor ingezet, bijvoorbeeld met een voorstel voor de introductie van multinationale Navo "force goals".

Nederland zal initiatieven blijven ontplooiën, onder meer om overtollige en verouderde Europese militaire capaciteiten aan te pakken. Het kabinet ziet evenals het IBO de nodige obstakels om hierover internationale afspraken te maken, maar dat maakt de aanpak van Europese overschotten, bijvoorbeeld via negatieve "force goals", niet minder belangrijk.

Het kabinet onderschrijft de opvatting van het IBO dat zelfstandige keuzes de komende jaren de beste mogelijkheden bieden om taakspecialisatie te bevorderen. Dergelijke keuzes zijn dan ook gemaakt. De instandhouding van overbodige capaciteiten, kwantitatief of kwalitatief, geeft geen pas in het licht van de schaarse financiële middelen en van de noodzaak om te investeren in tekortschietende capaciteiten. Dit laat onverlet dat het kabinet ook bij dit soort zelfstandige afwegingen belang hecht aan het overleg met bondgenoten en partners in de Navo en de EU.

Voorwaarden

De noodzaak van verdergaande samenwerking staat voor het kabinet, zoals gezegd, buiten kijf. Ook taakspecialisatie dient in dat verband te worden nagestreefd. Hieraan zijn echter wel voorwaarden verbonden. Met de AIV is het kabinet van mening dat er een nationale ondergrens bestaat. Er zijn nationale taken, zoals de beveiliging van vliegvelden en zeehavens, die de krijgsmacht altijd voor haar rekening zal moeten nemen. Ook het IBO-rapport onderschrijft dit.

Meer in het algemeen zal een zekere mate van autonomie het uitgangspunt moeten blijven voor de omvang en de inrichting van onze krijgsmacht. Zolang landen ten aanzien van de inzet van hun krijgsmacht vasthouden aan hun soevereine beslissingsbevoegdheid is de internationale militaire samenwerking aan beperkingen onderhevig. Ook Nederland zal zich daarom steeds moeten afvragen welke taken, nationaal dan wel in het kader van vredesoperaties, de krijgsmacht in hoge mate zelfstandig moet kunnen uitvoeren. Alleen bij volledige overdracht van alle nationale beslissingsbevoegdheden naar bovennationaal niveau zou het risico van partners die afspraken niet nakomen kunnen worden uitgesloten. Vooralsnog bestaat hierop geen uitzicht. Verder stelt de AIV terecht dat samenwerking alleen slaagt op basis van voldoende vertrouwen en vraagt om de bereidheid langdurig te investeren in de toevertrouwde capaciteiten. Tegen deze achtergrond pleit de AIV voor een "Toets Internationale Militaire Samenwerking". Het kabinet neemt dit voorstel in overweging.

Het kabinet wijst er voorts op dat zonder vérgaande politieke convergentie een zeker scala van keuzemogelijkheden behouden moet blijven om goed te kunnen inspelen op de politieke en de militaire behoefte in een gegeven situatie. Dit vereist dat de krijgsmacht blijft beschikken over een zekere verscheidenheid aan middelen en legt dus beperkingen op aan het streven naar

taakspecialisatie. Dat laat het streven naar de vergroting van de (inter-) nationale doelmatigheid onverlet, vooral door het tegengaan van versnippering en de benutting van schaaleffecten. Het gaat er om een balans te vinden tussen beide elementen.

Beoordeling internationale omgeving

De adviesaanvraag aan de AIV plaatste samenwerking nadrukkelijk in de context van het *European Capabilities Action Plan* (ECAP) van de EU en het *Prague Capabilities Commitment* (PCC) van de Navo. De AIV en de IBO onderkennen evenals het kabinet de mogelijkheden die beide initiatieven bieden. De AIV spreekt over een "kapstok" voor multinationale oplossingen en samenwerking. Belangrijk winstpunt is volgens de AIV verder de consensus over de Europese militaire tekorten en overschotten, een belangrijke voorwaarde om prioriteiten te stellen. Het kabinet sprak in dat verband in de adviesaanvraag aan de AIV over een rudimentaire militaire behoeftestelling. Tegelijkertijd plaatst de AIV een kanttekening bij de "bottom up"-benadering ter versterking van de Europese militaire capaciteiten. Deze benadering weerspiegelt weliswaar de huidige politieke mogelijkheden, maar is tamelijk vrijblijvend en zonder garantie op een verzekerde uitkomst. Een "top down"-benadering is nodig om de nodige politieke betrokkenheid te waarborgen en de coördinatie te versterken. Ook het IBO wijst op knelpunten ten aanzien van het ECAP en het PCC, zoals het ontbreken van een Europees strategisch concept.

De AIV staat tegen deze achtergrond positief tegenover het agentschap voor capaciteitversterking en materieelverwerving, dat in de loop van 2004 zal worden opgericht. Verder zouden meer aandacht voor militaire "output", de multilaterale toetsing van de nationale defensieplannen en de beschikbaarheid van een strategisch concept kunnen bijdragen tot de totstandkoming van een optimaal multilateraal kader. Het kabinet kan zich vinden in bovenstaande kanttekeningen. In dat kader steunt het kabinet de oprichting van het agentschap, mede vanwege de mogelijkheid om via het agentschap militaire behoeftestellingen te harmoniseren en de mogelijkheden voor multilaterale toetsing te bevorderen. De AIV noemt dat terecht een belangrijke voorwaarde voor doelmatige Europese samenwerking op materieelgebied. Verder pleit Nederland voor bindende afspraken over de versterking van de capaciteiten door de ECAPprojectgroepen en geeft het prioriteit aan het gestand doen van de toezeggingen die in het kader van het PCC zijn gedaan tijdens de Navo-Top van Praag. Wat betreft het strategisch concept wijst het kabinet op de recente totstandkoming van de Euveiligheidsstrategie (Solana-papier), die de komende maanden verder zal worden uitgewerkt.

IBO-voorstellen

De IBO-werkgroep was opgedragen concrete voorstellen te doen voor taakspecialisatie, in de vorm van in- en extensiveringspakketten en op basis van budgettaire neutraliteit. Vervolgens zijn de Nederlandse militaire capaciteiten beoordeeld aan de hand van criteria, in het bijzonder 1) de vraag of het een Europees overschot of tekort betreft en 2) inzetbaarheid en adaptief vermogen. Deze capaciteiten zijn verder getoetst op kosteneffectiviteit, hun relevantie voor internationaal beleid en hun belang voor nationale taken. Aan de hand van deze beoordeling zijn vervolgens in- en extensiveringspakketten samengesteld.

Het gaat stuk voor stuk om relevante criteria. Het kabinet plaatst hierbij de volgende kanttekeningen:

- met betrekking tot overschotten die in Navo-kader zijn vastgesteld, onderschrijft het kabinet de kanttekening van het IBO (in de toelichting bij het "Koude Oorlog pakket") dat een deel van de extensiveringen kwalitatief hoogwaardige systemen betreft waaraan de Navo onverminderd behoefte heeft. Kwantiteit en kwaliteit dienen inderdaad te worden onderscheiden. Er is bijvoorbeeld een overschot aan verouderde jachtvliegtuigen, maar er zijn te weinig moderne jachtvliegtuigen met een "all weather capability" zoals de Nederlandse F-16s. Ook de Nederlandse onderzeeboten verdienen in dit verband vermelding. Dat neemt niet weg dat bij de maatregelen die in EU- en Navo-verband vastgestelde tekorten nadrukkelijk zijn betrokken; de politieke relevantie van een militaire capaciteit voor de verwezenlijking van internationaal beleid reikt verder dan de feitelijke inzet van middelen (gedurende de afgelopen jaren voor vredesoperaties). Het IBO-rapport verwijst ook naar de andere taken van krijgsmacht, maar wijdt geen aparte beschouwing aan het belang van de collectieve verdedigingstaak voor internationaal beleid. Het kabinet onderstreept nog eens dat de wederzijdse bijstandsverplichting in artikel 5 van het Noord Atlantische Verdrag een van de grondslagen blijft voor de samenwerking tussen de bondgenoten. Het kabinet onderschrijft het IBO-criterium inzake kosteneffectiviteit. Een sluitende begroting en voldoende ruimte voor investeringen zijn van cruciaal belang voor de toekomst van de krijgsmacht.

Om diezelfde reden vindt het kabinet dat het IBO terecht veel aandacht heeft besteed aan het adaptief vermogen en, meer in het algemeen, de aanpassing van de krijgsmacht.

Diverse overeenkomsten tussen de IBO-opties en de brief bij deze bijlage springen in het oog. Daarbij gaat het onder meer om de afstoting van de maritieme patrouillevliegtuigen en de sluiting van het marinevliegveld Valkenburg. Verder verdienen de verkleining van de mijnbestrijdingscapaciteit (mijnenjagers) en de vermindering van het aantal fregatten vermelding, zij het dat de aantallen in het IBO-rapport en de brief uiteenlopen. Het IBO en de brief voorzien beide in de vermindering van het aantal F-16's en de sluiting van een luchtmachtbasis. Andere overeenkomsten tussen de brief en de IBO-opties betreffen de afstoting van het meervoudige raketsysteem MLRS, de afstoting van een deel van de gepantserde houwitsers, de stroomlijning van de luchtverdediging tot een krijgsmachtbrede gezamenlijke luchtverdedigingsorganisatie (met inbegrip van een rol voor TBMD). Ook de IBO-optie om het aantal Apache-helikopters te verminderen onder gelijktijdige "upgrading" van de resterende gevechtshelikopters spoort met de brief, zij het dat ook hier de aantallen uiteenlopen.

Het kabinet constateert eveneens diverse overeenkomsten met betrekking tot de IBO-intensiveringen. Overeenkomstig het Nederlandse EVDB-beleid zijn deze gericht op de opheffing van Europese militaire tekortkomingen op de terreinen strategisch transport, logistiek (*Reception, Staging and Onward Movement*), strategische inlichtingen, genie-eenheden, NBC-bescherming). Andere aandachtsgebieden van de brief en het IBO komen eveneens overeen, zoals het *Soldier Modernisation Programme* voor amfibische en andere eenheden en het *Battlefield Management System* voor de landstrijdkrachten. Bovenstaande parallellen berusten op een overeenkomstige analyse van de gewijzigde internationale veiligheidssituatie en militair-operationele ontwikkelingen. Tegelijkertijd plaatst het kabinet verschillende kanttekeningen bij de beoordeling van afzonderlijke capaciteiten en de pakketvoorstellen, die daarop berusten. Daarbij gaat het vooral om het etiket "Koude Oorlog" dat op een aantal capaciteiten wordt geplakt. Met het IBO is het kabinet van mening dat de huidige veiligheidssituatie de vermindering van diverse zware wapensystemen rechtvaardigt, maar de IBO-opties inzake de volledige afstoting van de Apache-gevechtshelikopters, veldartillerie en drie tankbataljons (het "Koude Oorlog" pakket) gaan voorbij aan de huidige Navo-planning voor zware crisisbeheersingsoperaties. Daarin bestaat nog steeds behoefte aan deze wapens. Het kabinet wijst deze opties dan ook van de hand. Een tweede kanttekening betreft de onderlinge samenhang tussen wapensystemen en de organieke verbanden waarin zij opereren. De Koninklijke landmacht, bijvoorbeeld, zou bij de uitvoering van bovengenoemde opties niet langer kunnen optreden. Uiteindelijk zou het politieke ambitieniveau van de krijgsmacht in gevaar worden gebracht. De IBO-optie om de onderzeedienst af te stoten gaat, zoals gezegd, voorbij aan de Navo-behoefte aan kwalitatief hoogwaardige wapensystemen, maar eveneens aan het IBO-criterium inzake adaptief vermogen. De onderzeedienst levert immers een waardevolle bijdrage aan inlichtingenvergaring.

Het kabinet voelt zich gesterkt door de suggesties voor de internationale "pooling" van de Nederlandse luchtransportcapaciteit. Nederland spant zich binnen het kader van de *European Air Group* (EAG) en de *European Airlift Co-ordination Cell* (EACC) actief in voor "pooling". Verder vraagt het IBO terecht aandacht voor doelmatigheidsbesparingen op de infrastructuur. De brief onderstreept de mogelijkheden op dit terrein met vergaande ingrepen, waaronder de sluiting van de vliegbasis Twenthe en landmachtbasis Seedorf. De IBO-suggestie inzake de concentratie van helikopters op één basis is reeds onderwerp van studie in het kader van een conceptuele studie naar de mogelijkheid voor een *joint helicopter command*. Overigens bepaalt de brief al dat de helikopters uit Soesterberg worden overgeplaatst naar Gilze-Rijen. Het IBO bepleit verder de vermindering van het aantal vliegtuigtypen in de luchtransportvloot. Een studie daarover is thans gaande.

De financiële gegevens waarvan in het IBO is gebruik gemaakt wijken overigens gedeeltelijk af van die welke in de begroting worden gehanteerd. Dit hangt samen met het streven van het IBO om zoveel mogelijk per capaciteit de integrale kosten inzichtelijk te maken. Bij deze benadering past de kanttekening dat dergelijke kosten niet onmiddellijk volledig kunnen worden ingeboekt, mocht worden besloten de desbetreffende capaciteit of eenheid op te heffen. Vooral de indirecte kosten in verband methuisvesting, werkplek- en ICT-voorzieningen zullen in veel gevallen pas veel later volledig vrijvallen. De ontwerpbegroting voor 2004 hanteert daarom andere gegevens.

Hoe verder?

De AIV heeft gepleit voor een nieuwe Defensienota. Hoewel wij, mede gelet op de financiële situatie bij Defensie, begrip hebben voor dit pleidooi, achten wij een dergelijke nota overbodig na de in de

brief toegelichte, vergaande ingrepen en de brief van 28 mei jl. over de topstructuur van Defensie. De toegevoegde waarde van een dergelijke, doorgaans omvangrijke nota is twijfelachtig en de opstelling ervan zou de nodige tijd vergen. Voorts bepleit het IBO, anders dan de AIV, heroverweging van het ambitieniveau van de Nederlandse krijgsmacht. Het kabinet heeft inderdaad aanleiding gezien het ambitieniveau te herzien. Het herziene ambitieniveau van de krijgsmacht is verder toegelicht in paragraaf 6 van de brief.

De AIV stelt voorts dat de deelneming aan de NRF mogelijk op gespannen voet staat met de nationale besluitvormingsprocedures ten aanzien van de uitzending van militaire eenheden, aangezien de Navo moet kunnen rekenen op de inzet van de eenheden die hiervoor zijn aangemeld en samen hebben geoefend. De regering zal op dit vraagstuk nader ingaan in een aparte brief aan de Tweede Kamer over de precieze bijdrage die Nederland aan de NRF zal leveren. Deze brief zal u vóór de begrotingsbehandeling toegaan. De AIV is voorts gevraagd in zijn advies over crisisbeheersingsoperaties in te gaan op de vraag of de deelneming van de Nederlandse krijgsmacht aan internationale operationele samenwerkingsverbanden aanleiding vormt het toetsingskader aan te passen of dat de bestaande procedures toereikend zijn.

Defensie voelt zich door de AIV en het IBO gesterkt in haar pogingen te (blijven) investeren in de internationale militaire samenwerking. De reeks samenwerkingsprojecten die de afgelopen jaren tot stand zijn gekomen, in het bijzonder met Duitsland, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk, België en Noorwegen, zullen dan ook worden voortgezet. De krijgsmacht moet zich blijven richten op de versterking van bestaande multinationale samenwerkingsverbanden en op de bevordering van nieuwe samenwerkingsvormen, zoals 'pooling' en taakspecialisatie en -verdeling. Deze bieden goede mogelijkheden om de in internationaal verband vastgestelde tekorten op een doelmatige manier te helpen opheffen. Verder kunnen langs deze weg de kansen voor bi- en multinationale taakspecialisatie en taakverdeling verder toenemen.

Optimale gebruikmaking van de internationale samenwerkings mogelijkheden vraagt ook om de verankering ervan in het defensieplanproces en het defensiematerieelproces. Juist in de planningfase zijn die mogelijkheden het grootst. Vóórdat plannen worden vastgesteld, zullen voortaan de mogelijkheden voor internationale samenwerking worden onderzocht. Daarbij zijn drie vragen aan de orde: doet Nederland het zelf, doen we het samen of laten we het over aan andere landen. Overeenkomstig de opmerkingen van de AIV zal Defensie zich in dat verband ook steeds afvragen welke taken, nationaal dan wel in het kader van vredesoperaties, de krijgsmacht in hoge mate zelfstandig moet kunnen (blijven) uitvoeren. Mede tegen deze achtergrond zal Defensie in 2004 in overleg met de overige betrokken departementen een beleidskader internationale militaire samenwerking opstellen. De aanvullende mogelijkheden van internationale militaire samenwerking zullen ook steeds worden betrokken bij de jaarlijkse toetsing van de defensieplannen.